

1a edició, novembre 2009

© De l'edició, Glòria Pellicer, 2009
© De l'edició, Joan Enric Pellicer, 2009

© Perifèric Edicions, 2009
C. Sèquia de Montcada, 13
46470 Catarroja (València)
Tel. 609 426 131
Fax: 961 270 038
e-mail: periferic@periferic.es
www.periferic.es
<http://perifericedicions.blogspot.com/>

Disseny col·lecció: El gos pigall, SL
Fotografia portada: Jesús Figuerola
Maquetació: José María de Gracia Bonache
Impressió: Guada Impressors
ISBN: 978-84-92435-26-5
Dipòsit Legal: V-3935-2009

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa, de cap manera ni per cap mitjà, sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, tret de les citacions en revistes, diaris o llibres si se n'esmenta la procedència.

Tirant lo Blanc

Joanot Martorell

Versió de Glòria Pellicer
i Joan Enric Pellicer

perifèric
edicions

Preliminar

A les mans teniu una de les més importants aportacions de les lletres valencianes a la literatura universal. *Tirant lo Blanc*, mítica creació literària eixida del pensament i de la ploma del nostre gran novel·lista Joanot Martorell, continua cavalcant per la Mediterrània amb la mateixa força i el mateix coratge amb què començà la seua marxa per les terres del Regne d'Anglaterra. I fa ja més de cinc-cents anys que ens té robat el cor, just des del dia 20 de novembre de 1490 quan eixia, amb tota la força del seu cavall, dels obradors de la impremta valenciana de l'editor Nicolau Spíndeler.

Després de tants anys torna a arribar Tirant ple de vida, havent superat totes les fronteres i tots els entrebancs; i la seua empenta és encara tan forta que sens dubte continuarà cavalcant moltíssims segles més. Perquè Tirant no morirà mai. I tot gràcies a l'enginy de Joanot Martorell, que va saber crear-lo amb totes les característiques que havien de fer d'ell –i de la resta de personatges que prenen vida en la novel·la– uns herois tan fantàstics, però a l'hora tan reals, que gens ens costa d'imaginar-nos-els com a persones que prenen vida cada vegada que obrim la novel·la i ens posem a llegir-la.

L'autor

Joanot Martorell pertanyia a una família de la mitjana noblesa establerta, de temps, a Gandia. Era el segon de set fills, i una de les seues germanes, Isabel, va ser la primera muller del nostre gran poeta Ausiàs March. No sabem la data exacta del seu naixement, encara que se suposa que degué ser cap als anys 1405-1410.

Molt jove, l'any 1420, participà en l'expedició d'Alfons el Magnànim a Sardenya i Còrsega juntament amb altres cavallers valencians entre els quals hi havia Ausiàs March, el també poeta Andreu Febrer i uns Francesc, Galceran i Jofré Martorell, que probablement eren dos dels seus germans i son pare. El fet de formar part d'aquest seguici reial ja ens evidencia el rang a què pertanyia la seua família: el seu avi, Guillem Martorell, senyor de Xaló, havia estat conseller del rei Martí, i son pare, el cavaller Francesc Martorell, fou cambrer del mateix rei i jurat de València.

El 1436 la seua àvia li va fer donació dels llocs de Benibrafim i de Murla. A partir de 1437 el trobem involucrat en un dels afers que havien arribat a esdevenir gairebé habituals entre els cavallers valencians de l'època. Ens referim a les famoses lletres de batalla, com són conegudes les cartes de repte a mort que un cavaller ofés lliurava al seu ofensor. Joanot envià un total de nou d'aquestes lletres al seu cosí Joan de Montpalau, a qui acusà d'haver trencat la paraula de matrimoni que havia donat a Damiata, germana menuda de Martorell. Com era costum entre els cavallers, el seu cosí contestà totes les lletres, fins al punt d'arribar tots dos a la conclusió que les seues diferències només es podrien resoldre ar-

ribant a una *batalla a tota ultrança* o, el que és el mateix, a un combat individual a mort.

D'acord amb la pràctica cavalleresca del moment, Joanot, com a cavaller ofés, havia de divisar les armes (és a dir, elegir-les, fixar si el combat s'havia de fer a peu o a cavall, etc.) i també buscar un jutge imparcial que designàs el lloc i la data de la contesa. Per aquesta raó Joanot Martorell es dirigí a Anglaterra, a la cort del rei Enric IV, el qual acceptà d'actuar-hi com a jutge. Però la intervenció des de València de la reina Maria, esposa d'Alfons el Magnànim, i del germà d'aquest, l'infant Enric, féu que la batalla entre Joanot i el seu cosí no es dugués a terme.

De tornada al Regne de València, Joanot creuà també lletres de batalla i tingué afers cavallerescos amb Jaume de Ripoll i amb el cavaller errant Felip de Boïl.

Cap a l'any 1443 el nostre novel·lista va fer un viatge a Portugal, del qual, però, tenim molt poques notícies. També han arribat fins a nosaltres les lletres de batalla que Joanot Martorell escrigué desafiant Gonzal d'Íxer, comanador de Montalbà per tal que li pagàs uns deutes que havia contret amb ell. El comanador, però, preferí que l'afer fos revisat per la justícia ordinària, la qual llevà la raó a Martorell i li imposà "callament perdurable", és a dir, que li exigí desdir-se de les seues pretensions ja que no tenien cap fonament legal.

És probable que el desig de Martorell d'arribar a una batalla a tota ultrança l'empenyera a fer un segon viatge a Anglaterra, tot i que d'aquesta estada no tenim documents fefaents. Sí que sabem, per contra, que l'any 1454 es trobava a Nàpols, on residí almenys un any llarg. Morí entorn de 1468.

Joanot Martorell, que restà solter i del qual no es coneix descendència, encarna la figura del típic cavaller de

la València del quatre-cents: personatge lluitador i bregós que es mou amb desimboltura per les corts europees que visita però que no dubta a exigir justícia –amb raó o sense– i que contínuament mostra en el seu devenir diari, la il·lusió d’haver sigut un cavaller que hauria desitjat assolir la grandària i la magnificència amb què va dotar el seu personatge de ficció: Tirant lo Blanc.

La novel·la

Com ja hem assenyalat, el dia 20 de novembre de 1490 apareixia a València, editada per Nicolau Spíndeler, l'edició prínceps del *Tirant lo Blanc*, amb una tirada de 715 exemplars. Tot un èxit, si tenim present que aleshores una edició difícilment superava les 300 o 350 còpies. Com es pot comprovar, ja des del seu inici, la novel·la va tenir una gran acceptació, fins al punt d'haver esdevingut un bé d'intercanvi: en aquest sentit, sabem que Joanot Martorell li va donar l'original del text a Joan Martí de Galba com a pagament d'uns deutes que havia contractat amb ell.

Va ser el mateix Galba qui, a precís d'una dama valenciana de l'època, Isabel de Lloris –possiblement una de les primeres *fans* i entusiastes del text– va preparar-ne l'edició. Galba, però, igual que Martorell, no arribaria a veure la novel·la impresa, ja que va morir cinc mesos abans que isquera al carrer. Martorell sembla que havia mort aproximadament vint-i-cinc anys abans de la publicació.

Tirant, d'una forma prodigiosa, es constitueix en un personatge que adquireix vida pròpia; un personatge que més que semblar de ficció, pareix que siga de carn i ossos. I fa la sensació –tal és el verisme que amara tota la novel·la–, que Martorell no ha fet altra cosa que posar per escrit les seues gestes, els seus afanys, els seus amors i, en definitiva, la seua vida. I això és així perquè la novel·la està tan ben tramada, tan ben localitzada geogràficament i històricament, que al lector li fa tota la impressió de ser una obra versemblant i basada en la realitat. No gratuïtament Dámaso Alonso la va qualificar en un

estudi memorable, com la “primera novel·la moderna”, ja que *Tirant lo Blanc* trencava amb tots els esquemes de les gastades novel·les de cavalleria per a esdevenir el prototip de novel·la cavalleresca, segons l’encertada classificació de Martí de Riquer.

I tornem a recordar, encara que siga un tòpic, que Miguel de Cervantes, en el seu més famós llibre, *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha*, el considerà “el mejor libro del mundo”.

Però, sobretot, no oblidem que el peruà Mario Vargas Llosa, que repetidament s’ha confessat com un dels grans admiradors del *Tirant* el qualificà, en el seu magnífic assaig literari *Lletra de Batalla per Tirant lo Blanc*, de “novel·la total”. Com diu Vargas Llosa, i convé citar les seues mateixes paraules:

Tirant lo Blanc és una novel·la de cavalleria, fantàstica, històrica militar, social, eròtica, psicològica: tot açò junt i res exclusivament, ni més ni menys que la realitat.

Mentre que del seu autor, Joanot Martorell, diu:

és el primer d’aquesta estirp de suplantadors de Déu, com Balzac, Dickens, Flaubert, Tolstoi, Joyce, Faulkner, que pretenen crear en les seues novel·les una realitat total. Martorell –afegeix Vargas Llosa– és el més remot cas de novel·lista totpoderós, desinteressat, omniscient i ubic.

Tirant lo Blanc, que ja des del seu inici va tenir l’èxit que avalen el nombre d’exemplars impresos, posteriorment va tornar a ser editada a Barcelona l’any 1497, sols set anys després de la primera edició, cas realment singular en l’època. L’any 1511 ja va ser traduïda al castellà,

i el 1538 a l'italià (edició que va estar de nou estampada els anys 1566 i 1611). A Amsterdam es tradueix al francès l'any 1737, traducció que es torna a editar a Londres i a París fins a quatre vegades diferents. I més tard s'edità de nou a Barcelona, a Nova York, a Madrid, etc. fins a aconseguir trenta-dues edicions històriques.

I no fa molt de temps va estar traduïda a l'anglès per David Rosental amb tan gran èxit de crítica i públic que es va convertir en un *best-seller*. Recentment ha estat traduïda al francès, a l'holandès, al romanés, al suec, etc.

Tirant lo Blanc, doncs, ja és un personatge únic, que cal considerar com un dels herois literaris, europeus i mundials, més importants de tots els temps.

La nostra edició

Aquesta edició, que recull els aventures bèl·liques i amoroses de Tirant a l'Imperi grec, a més d'una actualització del text medieval de la novel·la, es caracteritza per un "alleugeriment" de l'original. La nostra idea ha estat presentar una versió que siga llegible per a un lector actual. En aquest sentit, hem " Descarregat " l'original. Com és sabut, aquesta novel·la –com gran part de les obres medievals i renaixentistes està farcida de llarguíssims " raonaments ", " lamentacions ", " plants ", etc. que en dificulten la lectura. El que hem intentat ha estat de fer-ne una " edició essencial ", mitjançant la lectura de la qual un lector estàndard actual pugua tenir la percepció que ha llegit els amors i lluites de *Tirant lo Blanc*, però sense haver de patir aquells extensos fragments a què ens hem referit.

En general, hem mantingut el lèxic que s'hi empra, fins i tot quan es tracta de formes vives encara a València, malgrat que en altres zones del nostre domini lingüístic hagen caigut en desús i siguen considerades arcaïsmes o regionalismes. Hem decidit d'accentuar el text d'acord amb la fonètica valenciana, en correspondència amb la procedència geogràfica de l'autor.

Pel que fa a la morfologia verbal, hem procurat substituir les formes antigues per unes altres més actuals. Respecte de l'estructura sintàctica, tan rica però subjecta als canons de l'estil renaixentista de la " valenciana prosa ", amb l'estructura culta, elaborada, llatinitzant i plena de filigranes, com també el seu arranjamant moltes vegades farcit d'hipèrbats, que sens dubte constitueixen un dels entrebancs –si no el més gran– per a la seua lectura, hem hagut de sacrificar-la tot procurant de reestructurar

la frase amb el seu ordre lògic, més d'acord amb el gust del lector modern. Hem procedit, per tant, a fer una simplificació general de la sintaxi, conscients, però, del sacrifici de matisos que aquest abreujament comporta. Això no obstant, hem procurat de mantenir el to solemne i clàssic de la novel·la, però fent-lo més entenedor, en un intent de superar les dificultats de comprensió i de lectura d'una obra tan important i universal com *Tirant lo Blanc*. També ens ha semblat oportú d'introduir-hi tota una sèrie de connectors, sobretot temporals, que donen més cohesió i fluïdesa a la versió que presentem.

Convé assenyalar finalment, que hem fet una reestructuració dels capítols, més d'acord amb els eixos temàtics de la novel·la. Les parts que ocorren al nord d'Àfrica han estat resumides entre claudàtors, i amb lletra cursiva, ja que la nostra intenció era d'oferir els fets que ocorren al voltant de Tirant i Carmesina, com a vertebradors de la narració.

Per tal que el lector pugui fer-se una idea del text original de Martorell, tot seguit oferim la lletra que l'emperador de Constantinoble tramet al rei de Sicília i que correspon al moment en què s'inicien les aventures de Tirant a l'Imperi grec.

Nós, Federic, per la immensa e divina majestat del sobiran Déu eternal, emperador de l'Imperi grec, saluts e honor a vós, rei de la gran e abundosa illa de Sicília. Per la concòrdia per los nostres antecessors feta e per vós e per mi pactada e confirmada e jurada, en poder dels nostres ambaixadors: Notificam a la vostra real persona com lo soldà, moro renegat, sia ab gran poder dins lo nostre imperi e en companyia sua lo gran turc: han-nos pres la major part de nostra senyo-

ria, en la qual remei no podem dar per la mia senectut per no poder exercir les armes. Aprés la gran pèrdua que havem fet de ciutats, viles e castells, e han-ne mort lo major bé que tenia en aquest món, ço és, lo meu fill primogènit, qui era la mia consolació e escut e defensa de la santa fe catòlica, ànimo viril batallant contra los infels ab molta honor e glòria sua e mia. E tinc per major desventura com sia estat mort per los seus mateixos. Aquell trist e adolorit dia fon perdiment de la mia honor i fama e de la casa imperial. E com a mi sia notori e és pública fama vós tenir en la cort vostra un esstrenu cavaller, los actes singulars del qual són molt experimentats, qui donen augment a la dignitat militar, qui es nomena Tirant lo Blanc, de la fraternitat d'aquell singular orde de cavalleria qui es diu ésser fundat sots invocació d'aquell gloriós sant, pare de cavalleria, senyor Sant Jordi en l'illa d'Anglaterra, e com d'aquest cavaller se diguen molts assenyalats actes dignes de molta honor, e en especial se diga del que ha fet el gran mestre de Rodes com l'ha delliurat ab tota sa Religió del soldà ab tot lo seu poder, qui ara són ací, e moltes altres coses virtuoses que per lo món d'ell triümfen, per què us deman de gràcia que per la fe, amor e voluntat que sou tengut a Déu e a cavalleria, que el vullau pregar de part vostra e mia, de voler venir en mon servei, que jo li daré de mos béns tot lo que ell voldrà. E si no ve, suplic a la divina Justícia que li done a sentir de les mies dolors. Oh ben aventurat rei de Sicília! Sien-te acceptes les mies pregàries les quals són de dolorós plant, e puix est rei coronat, hages pietat de la mia dolor perquè la inmensa bondat de Déu te guard d'un cas semblant, com tots siam subjugats a la roda de fortuna e no és negú que lligar-la puga. Déu per sa mercè vulla mirar la nostra bona e sana intenció, donant fi a la ploma e no a la mà que no es cansaria de recitar per escriptura los passats, presents e esdevenidors mals.

I

“Dues pomes de paradís que pareixien de cristall”

Estant el rei de Sicília en el seu Consell, es recordà de la lletra que li havia tramés l'emperador de Constantino-ble. Llavors manà cridar Tirant i en presència de tots féu llegir la carta, la qual deia:

Nos, Frederic, emperador de l'Imperi grec, salut i honor a vos, rei de la gran illa de Sicília. Per la concòrdia feta pels nostres antecessors, us notifiquem que el soldà, moro renegat, ens han pres la major part del nostre reialme. A aquest fet no podem donar remei, perquè per la meua senectut no puc exercir les armes. A part de la gran pèrdua que hem tingut, m'han mort en batalla el major bé que tenia: el meu fill primogènit. És sabut i és públicament conegut que teniu a la Cort un estrenu cavaller, que s'anomena Tirant lo Blanc, del qual diuen que ha participat en actes dignes de molt d'honor. Com que el soldà amb tot el seu poder es troba ara al nostre Imperi, us demane que li pregueu de part vostra i meua que vulga venir al meu servei. Si no ve, suplique a la divina Justícia que li done a sentir els meus dolors. Oh benaventurat rei de Sicília! Accepteu les meues pregàries, i, tingueu pietat del meu dolor. I ara done fi a la ploma, que no a la mà, que no

es cansaria de recitar per escrit els passats, presents i esdevenidors mals.

Llegida la lletra de l'emperador, el rei començà a dir, dirigint-se a Tirant:

—Convé que donem infinites gràcies a Déu, perquè us ha donat tantes perfeccions que en tot el món triomfa el vostre nom. M'atrevisc a pregar-vos i a demanar-vos de part de l'emperador de Constantinoble que tingueu misericòrdia de la seua senectut per tal que amb la vostra ajuda no siga desposseït de la seua imperial senyoria.

Llavors digué Tirant:

—Com que els vostres precés són manaments per a mi, ho faré pel gran amor que us tinc. Molt m'admira que aquell magnànim emperador m'haja elegit a mi. De segur que no té molts bons consellers.

—Tirant —contestà el rei—, ja sé que al món hi ha molts bons cavallers, però si l'honor de tots fos examinat, per a vós seria l'honor i la glòria com al millor de tots. Per això us pregue que vulgueu anar a servir l'estat imperial. Les meues galeres estan preparades i ben armades.

—Puix la vostra senyoria m'ho mana, jo hi aniré de grat— contestà Tirant.

Quan els ambaixadors de l'emperador saberen que Tirant havia acceptat d'anar-hi, se n'alegraren molt i donaren infinites gràcies al rei.

Tirant s'acomiadà i amb bon vent i mar tranquil·la, un matí es trobaren davant de la ciutat de Constantinoble.

En saber l'emperador que Tirant venia, mostrà gran alegria. El poble, se n'alegrà molt perquè els pareixia que Déu se'ls havia aparegut. Llavors l'emperador es posà en

un cadafal per mirar com arribaven les galeres i se n'alegrà molt.

Les galeres pararen l'escala per anar a terra. Aquell dia, Tirant isqué vestit amb un jaseran de malla amb una franja d'or a les mànegues i, sobre aquest, una jornea feta a la francesa; duia l'espasa cenyida i, al cap, un bonet de grana amb un gros fermall guarnit de moltes perles i pedres fines. Diafebus, el seu cosí, isqué de manera semblant. També la resta dels cavallers i gentilhòmens anaven molt ben abillats.

Quan Tirant arribà a terra, trobà el comte d'Àfrica que, amb molta gent, l'esperava i que el rebé amb molt d'honor. En veure Tirant, l'emperador ficà el genoll a terra, i li besà la mà; però l'emperador el besà a la boca. Llavors Tirant li donà la lletra que portava del rei de Sicília i, quan l'emperador l'hagué llegida en presència de tots, li digué:

—No és poca l'alegria que tinc de la vostra vinguda, virtuós cavaller. I perquè tots la coneguen us conferisc la capitania imperial i general de la gent d'armes i de la justícia.

També volgué donar-li el bastó de manament, que era d'or massís i que al cap tenia pintades amb esmalt les armes de l'Imperi, però Tirant no volgué acceptar-lo, sinó que amb veu humil i afable li respongué:

—No sóc mereixedor de tal dignitat ni de ser el capità. Faria gran injúria al senyor duc de Macedònia, al qual pertany l'honor que m'oferiu més que no a mi.

—A ma casa —digué l'emperador— manarà qui jo vulga. I jo vull i mane que sigueu vós. A causa de la meua indisposició i per la meua vellesa, us done el meu lloc a vós i no a altre.

Havent vist la voluntat de l'emperador, Tirant accep-

tà el bastó i la capitania, juntament amb el càrrec de Justícia. Aleshores els trompetes i els ministres publicaren per tota la ciutat que Tirant lo Blanc havia estat elegit capità major per ordre del senyor emperador.

Després, l'emperador baixà del cadafal per tornar a palau. Per força havien de passar per una posada que havia de servir d'allotjament a Tirant i a tots els seus. Llavors digué l'emperador:

—Capità retireu-vos i descansu per uns dies. Doneu-me el gust de quedar-vos i deixeu-me anar.

—Com podeu suposar, senyor, —respongué Tirant— que jo puga fer tal falta! Per a mi acompanyar-vos és un descans. Doneu-me llicència perquè, en arribar a palau, pugua fer reverència a la senyora emperadriu i a la seua benvolguda filla, la senyora infanta.

L'emperador hi accedí i quan arribaren a la gran sala del palau el prengué de la mà i l'entrà a la cambra on es trobava l'emperadriu. La cambra era molt obscura i l'emperador digué:

—Senyora, ací teniu el nostre capità major que ve a fer-vos reverència.

Ella, amb la veu gairebé esmortida, respongué:

—Benvingut siga.

Llavors digué Tirant:

—Senyora, sols per fe hauré de creure que aquella que parla és la senyora emperadriu.

—Capità major —digué l'emperador—, aquell que tinga la capitania de l'Imperi grec té potestat d'obrir les finestres, de mirar totes les dones a la cara i llevar-los el dol que puguen portar per marit, pare, fill o germà. Per tant, vull que useu del vostre ofici.

Llavors Tirant manà que li portassen una torxa encesa. Quan l'habitació s'il·luminà, el capità veié un papa-

lló tot negre. S'hi acostà, l'obrí i va veure una senyora coberta fins als peus amb un gran vel negre. Tirant li'l llevà del cap i, havent-li vist la cara, ficà el genoll en terra, li besà el peu sobre la roba i després la mà. Ella tenia a la mà uns *paternostres* d'or esmaltats. Els besà i els féu besar al capità.

Després Tirant veié un llit amb cortines negres. La infanta estava gitada damunt d'aquell llit, vestida i coberta amb una roba de vellut negre. Als peus del llit seien una dona i una donzella. La donzella era filla del duc de Macedònia i la dona, que havia criat de llet la infanta, s'anomenava la Viuda Reposada.

Tirant s'hi acostà, féu una gran reverència a la infanta i li besà la mà. Després anà a obrir les finestres. Llavors digué:

—Senyor, amb la vostra vènia, recitaré a vós i a la senyora emperadriu la meua intenció. Veig que el poble d'aquesta insigne ciutat està molt trist i adolorit per dues raons. La primera és per la pèrdua d'aquell animós cavaller, el príncep, vostre fill. La segona és que veuen molt prop la gran morisma i temen perdre els béns i la vida o caure captius dels infidels. La necessitat requereix que la vostra altesa i la senyora emperadriu féu bona cara a tots els que us veuran, per tal que se senten consolats i prenguen ànim en batallar contra els nostres enemics.

—Bon consell ha donat el capità —respongué l'emperador—. Mane que immediatament tant els hòmens com les dones deixen el dol.

Mentre l'emperador deia aquestes paraules les orelles de Tirant estaven atentes, però els seus ulls contemplaven la gran bellesa de la infanta Carmesina. A causa de la gran calor que hi feia, perquè havien estat les finestres tancades, ella estava mig descordada, mostrant en els

pits, dues pomes de paradís que pareixien de cristall, les quals donaren entrada als ulls de Tirant i, d'allí en avant, no pogueren trobar la porta per on eixir, sinó que per sempre foren presoners en poder de persona lliberta, fins que la mort els separà.

En aquell moment l'emperador prengué la seua filla Carmesina de la mà i la tragué fora de la cambra. Llavors el capità agafà l'emperadriu del braç i entraren en una altra cambra molt ben ornamentada, decorada amb històries d'amor. Aleshores Tirant digué a Ricard:

—Mai no hauria cregut que en aquesta terra hi hagués coses tan admirables com ara veig.

I ho deia sobretot per la gran bellesa de la infanta. Després d'açò, Tirant demanà llicència i se n'anà a la posada. Entrà en una cambra i posa el cap sobre el coixí. Quan anaren a dir-li si volia dinar, ell digué que no, que tenia mal de cap. Però en realitat estava ferit de passió. Diafebus hi entrà i li demanà:

—Senyor capità, us pregue que em digueu quin és el vostre mal, perquè si puc donar-vos algun remei, ho faré de grat.

—Cosí meu –contestà Tirant–, no necessiteu saber la causa del meu mal, perquè no en tinc altre que l'aire de la mar que m'ha afectat.

—Oh capità! M'amagueu els vostres secrets? Digueu-m'ho! No m'amagueu res de vós.

—No vulgueu turmentar més la meua persona –respongué Tirant–, perquè mai no he sentit un mal tan greu com el que ara sent.

Avergonyit, es girà a l'altra part per no mirar Diafebus a la cara i no li pogué eixir altra paraula de la boca més que:

—Ame.

Acabant de dir-ho, dels seus ulls caigueren vives llàgrimes mesclades amb sanglots i sospirs.

Pensant Diafebus en els remeis existents per a aquest mal, començà a parlar afablement:

—Amar és natural en els humans. Alegreu-vos i que el vostre cor mostre alegria, ja que la bona sort ha fet que en lloc tan alt hàgeu posat el vostre pensament.

Tirant restà molt consolat per les paraules de Diafebus i junts se n'anaren a dinar. Tirant, però, menjà molt poc.

Finalment, i per la gran passió que Tirant sentia, s'alçà de taula i es recollí dins d'una cambra. Diafebus i un altre cavaller anaren al palau, no amb la idea de veure l'emperador, sinó les dames. Però l'emperador, que estava assegut a una finestra, els veié passar i els manà dir que pujassen a la cambra on el monarca estava acompanyat de totes les dames. L'emperador li demanà què era del seu capità i Diafebus li digué que estava un poc malaltós. A l'instant l'emperador manà que els seus metges l'anassen a visitar. Quan tornaren els metges, digueren a l'emperador que el seu mal es limitava al canvi d'aires.

El magnànim emperador pregà a Diafebus que li recitàs totes les festes que s'havien fet a Anglaterra durant les bodes del rei amb la filla del rei de França, quins cavallers hi havien fet armes i quins hi havien estat els vencedors.

—Senyor –digué Diafebus–, no voldria que vostra altesa pensàs que per ser parent de Tirant li pense donar més honor que als altres, sinó que us vull recitar el que realment va passar. Perquè ho pugueu comprovar, ací tinc totes les actes signades de la pròpia mà del rei, dels jutges de camp, de molts ducs, comtes i marquesos, i també dels reis d'armes, heralds i porsavants.

L'emperador li manà que les portassen; mentre, Diafebus contava les festes i els fets d'armes per l'ordre en què se celebraren. Després llegiren totes les actes i comprovaren que Tirant havia estat el millor cavaller de tots. Molt agradaren a l'emperador, a la seua filla Carmesina i a totes les dames les singulars cavalleries de Tirant.

Després d'això, l'emperador se n'anà a reunir-se amb el seu Consell. Diafebus el volgué acompanyar, però el valerós senyor no li ho permeté, sinó que va comentar:

—Ja se sap que per als jóvens cavallers és més agradós estar entre les dames.

Aleshores la infanta Carmesina suplicà a sa mare, l'emperadriu, que passassen a una altra sala per poder-se esplaiar, ja que havien estat tancades durant molt de temps pel dol del seu germà. L'emperadriu li digué que anés on li plagués.

Passaren a una gran sala on la infanta prengué Diafebus i s'apartaren un poc de les altres donzelles per parlar de Tirant. Diafebus, que veié tan bona disposició de cara a Tirant per part de la infanta, començà a dir:

—Gran alegria ha estat per a nosaltres travessar la mar i haver tingut la sort que els nostres ulls hagen vist la més bella imatge humana que ha viscut i que viurà des d'Eva. Bé podeu creure que la nostra vinguda no ha tingut altra raó que servir-vos. I si fem guerres i batalles, totes seran per amor i homenatge a vós.

—Oh trista de mi! —digué la infanta—, què em dieu? He de creure que heu vingut ací per amor a mi i no per mon pare?

—A fe meua us podria dir —afegí Diafebus— que Tirant, que és germà i senyor de tots, ens pregà que l'acompanyàssem per poder conèixer la filla de l'emperador, ja que era la cosa que més desitjava veure del món. I la pri-

mera vegada que us ha vist, tant l'heu impressionat, que ha caigut malalt en el llit.

Mentre Diafebus deia aquestes coses a la infanta, ella estava tan commoguda que no podia parlar i la seua an-gèlica cara mudava, a poc a poc, de color. D'un costat l'assetjava l'amor, de l'altre la retreia la vergonya.

En aquell instant arribà l'emperador, cridà Diafebus i parlaren tots dos fins que fou l'hora de sopar. Llavors Diafebus s'acomiadà d'ell, s'acostà a la infanta i li pre-guntà si manava alguna cosa.

—Sí —respongué ella—, deixeu que us abraçe diverses voltes, gardeu-ne per a vós i féu-li'n part a Tirant.

Diafebus s'hi acostà i féu el que li havia manat.

Quan Tirant sabé que Diafebus havia anat a palau i que segurament havia parlat amb la infanta, no feia més que desitjar que vingués perquè li digués noves de la seua senyora. En entrar Diafebus a la cambra, Tirant s'alçà del llit i li demanà:

—Germà meu, quines noves em porteu d'aquella que és plena de virtuts i em té l'ànima captivada?

Diafebus, veient l'extraordinari amor de Tirant, l'a-braçà de part de la infanta i li recità tot el que havia ocor-regut. Tirant quedà més content que si li haguessen do-nat un regne i, amb nous ànims, menjà amb el desig que vingués el matí per poder anar a veure-la.

La infanta, de la seua banda, es quedà tan pensativa que es veié obligada a apartar-se del costat de son pare i a entrar en la seua cambra. Hi havia una donzella que la infanta tenia en gran estima perquè s'havien criat jun-tes, que s'anomenava Estefania i era filla del duc de Ma-cedònia. Quan aquesta veié que la infanta se n'havia en-trat a la cambra, la seguí. Llavors, Carmesina li contà el que Diafebus li havia dit, i també l'extraordinària passió

que sentia a causa de l'amor de Tirant:

—Et dic que més m'ha agradat la seua sola imatge que totes les altres que he vist al món. És un home de gran disposició i les paraules que ixen de la seua boca van acompanyades de molta gràcia. El veig cortés i afable com cap altre. Qui no amaria un home com aquest?

Llavors digué Estefania:

—Senyora, entre els bons hòmens sempre s'ha de triar el millor i, havent conegut els seus singulars actes de cavalleria, no hi ha dona ni donzella al món que no l'ha ja d'amar.

Vingueren altres donzelles amb la Viuda Reposada, que estava molt en contacte amb Carmesina perquè l'havia criada de llet i aquesta els preguntà de què parlaven; la infanta li respongué:

—Parlem del que ens ha contat aquell cavaller sobre les festes i honors que feren a Anglaterra a tots els estrangers que hi havien anat a les bodes del rei. I amb aquestes i altres raons pràcticament passaren la nit, de manera que la infanta no dormí ni poc ni molt.

A l'endemà, Tirant es vestí amb un gran manto d'orfebreria. Les calces i el capiroto els duia lligats a la francesa i a la mà portava el bastó d'or de la capitania. Els altres membres del seu seguici s'abillaren també molt bé amb brocats, sedes i argenteria. Tots junts es dirigiren al palau.

Quan l'emperador sabé que el seu capità havia arribat, manà que el deixassen entrar. L'emperador es vestia mentre la seua filla Carmesina, tal com feia cada dia, el pentinava. La infanta duia gonella d'orfebreria tota treballada i brodada amb perles.

L'emperador preguntà a Tirant quin era el mal que sentia el dia anterior i Tirant li respongué:

—Majestat, tot el meu mal procedeix de la mar, per-

què els vents d'aquesta terra són més suaus que els de ponent.

Abans que l'emperador contestàs, digué la infanta:

—Senyor, la mar no fa mal als estrangers que són com cal que siguem, sinó que els dona salut i llarga vida.

Aquestes paraules les digué mirant sempre Tirant a la cara i amb un lleu somriure per fer veure a Tirant que ella l'havia entès. Després l'emperador i el capità isqueren de la cambra. La infanta prengué Diafebus de la mà i li digué:

—A causa de les paraules que em diguéreu ahir, no he dormit en tota la nit.

—Senyora, voleu que us diga una cosa? El mateix ens ha ocorregut a nosaltres. Però m'ha agradat molt com heu sabut entendre Tirant.

—Pensàveu que les dones gregues –digué la infanta– saben menys que les franceses? En aquesta terra totes sabran entendre el vostre llatí per obscur que el vulgueu parlar.

—Açò és el que veritablement ens plau, senyora –repliquà Diafebus– platicar amb persones que siguem molt enteses.

Mentrestant, Tirant havia acompanyat l'emperador a la gran església de santa Sofia i tornà a palau per arplegar l'emperadriu i Carmesina. Llavors isqué l'emperadriu vestida de vellut gris fosc. No tardà molt la infanta a eixir amb un vestit del seu mateix nom –és a dir, carmesí–, folrat amb marts gibelins, i obert als costats i a les mànegues. Al cap portava una petita corona amb molts diamants, robins i pedres de gran estima. El seu gest agraciat i la seua bellesa extraordinària l'haurien feta mereixedora de ser la primera entre totes les altres dames del món.

Tirant, ja que era el capità major, prengué l'emperadriu del braç. Allí hi havia molts comtes i marquesos, hòmens de gran estat, que volgueren prendre el braç de la infanta, però ella els digué:

—No vull que al meu costat vaja altre més que Diafebus.

Tots la deixaren i aquell la prengué. Però bé sap Déu que Tirant hagués preferit més haver estat prop de la infanta que no de l'emperadriu. De camí a l'església, Diafebus digué a la infanta:

—Mire vostra altesa com se senten els esperits.

—Per què dieu açò? —preguntà la infanta.

—Senyora —explicà Diafebus— perquè vostra excel·lència va vestida amb gonella de xaperia brodada amb perles grosses, mentre que Tirant duu una peça que el vostre vestit necessita. Oh, com m'agradaria poder col·locar aquell manto sobre aquesta gonella!

Com que anaven molt a prop de l'emperadriu, Diafebus prengué el manto de Tirant. Aquest, en sentir que li l'estiraven, es detingué un poc. Diafebus el posà sobre la gonella de la infanta i digué:

—Senyora, ara està la peça al seu lloc.

—Ai trista de mi— es lamentà la infanta—. Us heu tornat foll o heu perdut del tot el seny? Tan poca vergonya teniu que en presència de tanta gent dieu aquestes coses?

—No, senyora, que ningú no ou, ni sent, ni veu res —contestà Diafebus.

—Certament crec —digué la infanta— que vós heu estudiat en l'escola d'honor, allà on es llig el famós Ovidi, poeta que parla en tots els seus llibres del vertader amor.

Llavors arribaren a l'església. L'emperadriu entrà dins el recinte encortinat, però la infanta no hi volgué entrar

perquè digué que hi feia massa calor. Però si no ho va fer era perquè volia observar Tirant. Aquest es col·locà prop de l'altar. Tots li concediren l'honor d'estar el primer a causa de l'ofici que tenia. Ell sempre tenia costum d'oïr missa agenollat. Quan la infanta el veié amb els genolls a terra, prengué un coixí de brocat que tenia i el donà a una de les seues donzelles perquè li'l portàs. Quan li'l col·locà, Tirant s'alçà i, amb el capiró a la mà, féu una gran reverència a la infanta. No penseu que la infanta pogué acabar de seguir la missa; en realitat la passà mirant Tirant i els seus companys, tan ben abillats a la francesa.

Tirant, de la seua banda, contemplà la singular bellesa de la infanta, mentre passaven per la seua ment totes les dones i donzelles que recordava haver conegut. Mai no havia vist ni esperava veure'n una altra que la natura hagués dotat amb tants béns com Carmesina. Observant la proporció de la seua femenina i delicada persona, la natura mostrava que havia fet tot el que podia, que res no havia fallat ni en el conjunt ni en els trets particulars. Estava admirat dels seus cabells que duia partits mitjançant una clenxa tan blanca com la neu. Estava admirat també de les seues celles fines i lleugerament arquejades. Així mateix, contemplava els seus ulls, que semblaven dues pedres precioses. El nas era prim, afilat i ni massa gran ni massa menut, d'acord amb la perfecció de la cara, que era d'extraordinària blancor de roses mesclades amb lliris. Tenia els llavis vermells com el coral i les dents, molt blanques, menudes i espesses, pareixien de cristall. Més admirat encara estava de les mans, que eren d'extrema blancor i amb els dits llargs i afilats i les ungles canonades i encarnades que semblaven estar pintades amb alquena. El seu cos era tal que no tenia cap imperfecció.

Quan s'acabà de dir la missa, tornaren a palau i Tirant s'acomiadà de l'emperador i de les dames. En aplegar a la posada entrà a la cambra i es llançà sobre el llit pensant en la gran bellesa que la infanta posseïa. Aleshores Diafebus entrà i, en veure que Tirant estava molt trist i adolorit, li digué:

—Senyor capità, vós sou el més desmesurat cavaller que he vist en la meua vida. Altres farien gran festa per haver vist la seua senyora, sobretot després dels honors que us ha fet per damunt dels altres senyors que hi havia. I especialment, pel fet d'haver-vos tramés amb tanta gràcia i amor, i en presència de tots, el seu coixí de brocat. Hauríeu de ser el més feliç home del món i vós feu tot el contrari.

Veient Tirant el consol que li feia Diafebus, amb veu dolorosa li digué:

—L'extrema pena que sent la meua ànima és perquè ame i no sé si sóc amat. Entre els altres mals que sent, aquest és el que més m'atribola. Ja sabeu que en tots els fets d'armes que m'he trobat ningú no m'ha pogut vencer, i en canvi la sola vista d'una donzella m'ha vençut. Si ella m'ha provocat el mal, de quin metge puc esperar medicina? Qui em podrà donar vida, mort o autèntica salut si no és ella? Amb quin ànim i amb quina llengua podré parlar que la puga induir a apiadar-se de mi, ja que ella em sobrepassa en tot, és a dir, en riquesa, en noblesa i en senyoria? Si l'amor no inclina el seu cor, estic perdut.

Diafebus no permeté que Tirant parlàs més, de tan atribolat com el veia, sinó que començà a dir:

—Els enamorats es preocupaven per aconseguir reposada alegria. Vós, en canvi, voleu una miserable mort. Ja que heu caigut en tal amor, cal que penseu que l'heu

d'obtenir amb enginy i esforç. Per la meua part, m'ofereix a fer tots els preparatius possibles.

Tirant s'alegrà molt del conhort que li donà el seu amic i parent. Quan hagué dinat, demanà a Diafebus que anàs al palau a portar a la infanta un llibre d'hores, amb cobertes d'or massís i finament esmaltat que es tancava amb un fermall de caragol, el qual, llevant-li la clau, no es podia saber per on s'obria.

Quan Diafebus arribà al palau, trobà l'emperador a la cambra de les dames i li recità les mateixes paraules que Tirant li havia dit:

—Sacra majestat, el vostre capità us suplica que li doneu llicència per a poder anar en breus dies a veure el camp dels moros. D'altra banda, tramet a vostra altesa aquest llibre d'hores. Si no us pareix bo, podeu donar-lo a alguna donzella de la infanta.

Quan l'emperador veié el llibre, s'admirà i digué:

—És un llibre tan magnífic, que hauria de ser per a una donzella de casa reial.

I donà el llibre a la seua filla Carmesina. Ella, tant per la bellesa del llibre, com per tenir alguna cosa de Tirant, se n'alegrà molt, s'alçà i digué:

—Senyor, plauria a vostra majestat que manàssem cridar el capità i els ministrers i féssim un poc de festa? Ja fa massa temps que dura el dol i m'agradaria que la prosperitat imperial fos conreada com pertoca.

—Filla molt amada, no sabeu que sols us tinc a vós en aquest miserable món? Tota l'alegria que pugueu tenir serà un magnífic repòs per a la meua vellesa.

Aleshores la infanta envià cridar Tirant i féu seure Diafebus a les seues faldes.

Tirant, en saber el manament de la seua senyora, anà davant l'emperador, el qual li pregà que dansàs amb la

seua filla. Les danses duraren fins a la nit. Quan acabaren, Tirant se'n tornà molt alegre cap a la posada.

El dia següent, l'emperador féu un gran convit en honor de Tirant. Posteriorment, l'emperador decidí cavalcar per mostrar tota la ciutat al seu capità. Tirant i tots els seus s'admiraren molt dels bells i edificis singulars. També li mostrà les forteses i les grans torres que hi havia sobre els portals i la muralla.

L'emperador convidà aquella nit Tirant perquè sopàs, ja que volia mostrar-li la bona voluntat que li professava. Com que la infanta estava en la seua cambra, l'emperador li manà que hi anàs.

—Senyor —digué Tirant—, em sembla molt impropï que la filla que es l'hereva siga anomenada infanta. Per què vostra majestat li furta el nom que li escau, que és el de princesa? La filla que ha de ser l'hereva convé que siga anomenada princesa.

L'emperador, en veure que Tirant tenia tota la raó, manà que a partir d'aqueix moment Carmesina fos anomenada princesa.

El dia següent l'emperador tenia Consell General i digué a la seua filla que hi assistís. La princesa, tant per desig de veure la pràctica del Consell, com d'oïr parlar Tirant, hi anà.

Quan s'hi assegueren, l'emperador donà la benvinguda a Tirant i digué:

—Ja que la Divina Providència ha permés que hagen mort o caigut presos els més nobles cavallers de la nostra host, el nostre Imperi caurà en mans dels cruels i inhumans moros, i jo seré desposseït de la senyoria imperial, si no som ajudats, Tirant, per la vostra mà victoriosa. Com que el dia que perdí el meu fill, perdí tot el meu honor i el meu bé, només tinc esperança en vós. Per açò,

virtuós capità, us pregue que us vulgueu dispondre a anar contra els nostres enemics.

Tirant, llevant-se el bonet del cap, respongué amb continença:

—Vostra majestat no m’ha de pregar, sinó que m’heu de manar. Senyor, amb la vostra vènia, us diré el meu parer. La guerra guerrejada necessita gent, argent i forment. Com que els moros són molts i compten amb l’ajuda dels genovesos, és necessari que nosaltres ens preparem per donar-los una batalla forta, dura i cruel.

—Tenim –digué l’emperador– tot el que vós dieu. Del nostre tresor podeu pagar, tenim suficient nombre de gent i estem molt ben fornits de tot el necessari per a la guerra.

—Molt m’ha alegrat –digué Tirant– escoltar el que heu dit. Preparem-nos-hi, doncs.

Tots els seus servidors foren dividits de cinquanta en cinquanta i els de més dignitat foren anomenats capitans. De manera semblant feren amb tota la ciutat, perquè necessitaven gent. Quan l’emperador se n’entrava a dormir, el capità deia als cinquanta hòmens que hi havia en aquell just moment:

—Sota la vostra vida i la vostra fidelitat us encomane la persona de l’emperador.

I el mateix va manar fer amb l’emperadriu i amb la princesa.

D’altra banda, Tirant ordenà que per tots els carrers de la ciutat posassen cadenes grosses i que no les soltassen fins que tocàs una petita campana que hi havia al palau. Més endavant ordenà que de nit posassen llums a les finestres de les cases. Totes les nits el capità feia guaita des que eixia de la casa de l’emperador fins a la mitjanit. Passada aquella hora eren Diafebus, Ricard o algun

altre home de confiança els qui prenién el bastó de la capitania. D'aquesta manera, la ciutat era preservada. És més, ordenà que els regidors de la ciutat anassen per totes les cases i traguessen a la plaça tot el forment. I en pocs dies van abundar en la ciutat totes les coses necessàries.

Tot el poble estava molt agraït a Tirant i el beneïen per l'organització que hi havia establert.